

Nova odkritja o začetkih elektrifikacije Slovenije

Orest Jarh, Barbara Rezar Grilc

*Tehniški muzej Slovenije, Bistra pri Vrhniku, Borovnica, Slovenija
E-pošta: orest.jarh@tms.si*

Povzetek. Že dolgo vemo, da je prva stalna električna razsvetljava na območju današnje Slovenije zasvetila leta 1883 v Mariboru. Nova odkritja pa so pokazala, da se je tega leta na našem ozemlju dogajalo še več. Tako bomo prihodnje leto lahko še bolj upravičeno počastili 135. obletnico elektrifikacije in to bomo z novo stalno razstavo zaznamovali tudi v Tehniškem muzeju Slovenije.

Ključne besede: elektrifikacija, Slovenija

New discoveries about the beginnings of electrification of Slovenia

It's been known for some time that a first electric lighting on the territory of modern Slovenia was implemented in Maribor in the year 1883. Recent discoveries have revealed that other important events happened on the same year elsewhere in the country. Next year there will be more reasons to celebrate 135th anniversary of electrification of Slovenia and Technical museum of Slovenia will honor the jubilee with a new permanent exhibition.

Keywords: Electrification, Slovenia

Tehniški muzej Slovenije v letu 2018 pripravlja novo stalno razstavo o elektrifikaciji Slovenije. Poleg obstoječih eksponatov, ki so že na ogled, bomo predstavili pregled začetkov elektrifikacije s poudarkom na nekaterih prvih projektih in tudi dogodkih, ki so v naslednjih letih pomenili tehnološki napredek. Ob pregledu dnevnega časopisja iz tistega obdobja (Digitalna knjižnica Slovenije – dLib) smo našli zanimiva podatka, ki nekoliko spremenita dosedanje vedenje o začetkih elektrifikacije.

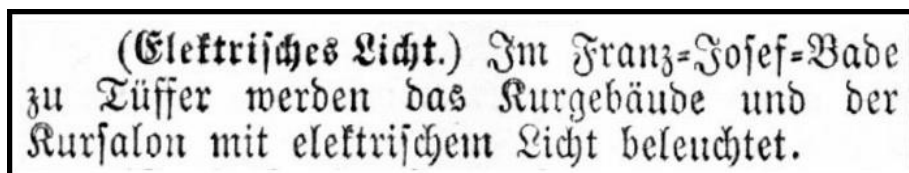
Kot prvi primer električne razsvetljave velja parni mlin Karla Scherbauma v Mariboru, o katerem piše Marburger Zeitung 4. 4. 1883. Tehničnih podatkov o elektrarni vir ne podaja, navaja le podatek, da je žarnic 36.

Novo odkritje iz istega vira pa se navezuje na elektrifikacijo zdravilišča v Laškem. Po doslej znanih podatkih je lastnik Theodor Gunkel na potoku Rečica

leta 1885 postavil vodno kolo za črpanje termalne vode, nanj pa priključil tudi generator in z njim osvetlil zdraviliško stavbo. Ta elektrarna je torej veljala kot tretja na ozemlju Slovenije in prva na vodni pogon. Marburger Zeitung pa je 4.5.1883, torej le mesec dni po novici iz Maribora, objavil še kratek zapis o električni razsvetljavi zdraviliške stavbe in salona v Laškem. Ta se je torej zgodila dve leti prej, kot smo doslej domnevali.

O točnih datumih posameznih dogodkov v zapisih ni nikakršnih podatkov, zato je zelo verjetno, da je to v strokovnih krogih sprožilo razpravo o prvenstvu. O tem lahko sklepamo po že znanem zapisu v istem časopisu 6. 6. 1883, kjer je nedvoumno poudarjeno, da je prva električna luč zasvetila v Mariboru. Dokaz, da je razsvetljava dobro delovala, potrjuje lastnikovo razkritje načrta, da bo elektrificiral tudi svoj obrat v Wildonu pri Gradcu.

Tudi v Laškem je električna razsvetljava dobro delovala. O tem priča oglas, objavljen v Laibacher Zeitung 25. 5. 1883, s katerim lastnik zdravilišča Laško (v tistem času se je imenovalo po cesarju Francu Jožefu) Theodor Gunkel vabi nove goste in ob tem poudarja tudi električno razsvetljavo. Očitno se je dobro zavedal pomembne prednosti pred konkurenco, ki jo je ponujala sodobna tehnologija. Da se je že takrat odvijal hud boj za goste, kaže opozorilo, da Zdravilišča Laško (Kaiser Franz Josef Bad) ne smemo zamenjati z Rimskimi toplicami (Roemerbad Tueffer).

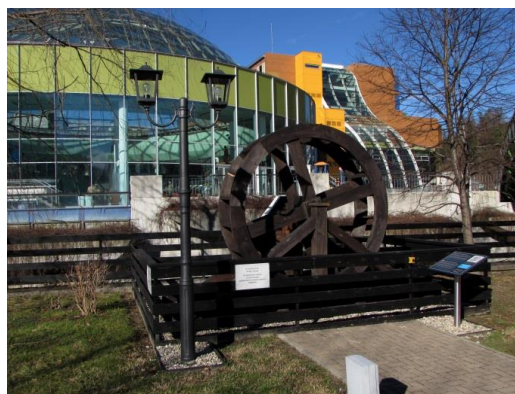
Slika 1: Notica o električni razsvetljavi zdraviliške stavbe in salona v Laškem (Marburger Zeitung, 4. 5. 1883, dLib – Digitalna knjižnica Slovenije)

Slika 2: Oglas iz Laibacher Zeitung, v katerem lastnik zdravilišča Laško vabi nove goste tudi z električno razsvetlavo (Laibacher Zeitung, 25. 5. 1883, dLib – Digitalna knjižnica Slovenije)

Slika 3: Pogled na Zdravilišče Laško ob koncu 19. stoletja. (Arhiv Muzeja Laško)

Slika 4: Replika vodnega kolesa, ki je poganjalo prvo hidroelektrarno na slovenskih tleh v Laškem. (Arhiv Muzeja Laško)

Nova odkritja ne spremenijo doslej veljavnega dejstva, da je prva električna luč na ozemlju današnje Slovenije zasvetila v Mariboru, se je pa tega leta na našem ozemlju dogajalo več. Pred leti so namreč raziskovalci potrdili, da so v juliju z elektriko razsvetlili tudi Koncertno dvorano Postojnske jame. Resda je dogodek trajal le en dan, ob obisku cesarja Franca Jožefa, a je bil zelo odmeven in je nedvomno pospešil namestitve stalne razsvetljave, ki je bila dokončana leto pozneje.

Leto 1883 je že doslej veljalo za začetek elektrifikacije slovenskih dežel, je pa tako dobilo še večji pomen, saj so se v kratkem času odvili kar trije pomembni dogodki. Začetna leta razvoja uporabe električne energije očitno skrivajo še številne zanimivosti in dela za raziskovalce je, kot kaže, še dovolj.

LITERATURA

- [1] J. Hrovatin ... et. al., Zgodovina slovenskega elektrogospodarstva, Elektrotehniška zveza Slovenije, 2007.
- [2] M. Zupanc ... et. al., Razvoj elektrifikacije Slovenije, Tehniška založba Slovenije, 1976.
- [3] Elektro Maribor (ur. K. Zagornik), Sto trideset let elektrifikacije Slovenije; Sto petnajst let distribucije električne energije v Mariboru; Sto let javne službe distribucije električne energije v Mariboru, Elektro Maribor, podjetje za distribucijo električne energije, 2014.
- [4] T. R. Shaw, »Prvi primeri električne razsvetljave v jamah - Postojnska jama 1883-1929,« *Acta Carsologica* 32,1 (2003): 189-204.

VIRI

1. Marburger Zeitung, 4. 4. 1883, dLib – Digitalna knjižnica Slovenije
2. Marburger Zeitung, 4. 5. 1883, dLib – Digitalna knjižnica Slovenije
3. Marburger Zeitung, 6. 6. 1883, dLib – Digitalna knjižnica Slovenije
4. Laibacher Zeitung, 25. 5. 1883, dLib – Digitalna knjižnica Slovenije